

Πανελλήνιες Εξετάσεις Ημερήσιων Γενικών Λυκείων

Εξεταζόμενο Μάθημα: **Νεοελληνική Λογοτεχνία,**

Ημ/νία: 04 Ιουνίου 2014

Ενδεικτικές Απαντήσεις Θεμάτων

A1. Στοιχεία θεατρικότητας:

- **εσωτερική και εξωτερική δράση**
- **εσωτερική:** συναισθήματα γονιών 1^{ου} υιοθετημένου κοριτσιού και συγκρουσιακή κατάσταση αφηγητή – μάνας.
εξωτερική: συγκρουσιακή κατάσταση αφηγητή – μάνας.
- **διάλογος** μάνας και ώριμου αφηγητή, όπου ο τελευταίος δηλώνει την άρνησή του να συνδράμει τη μάνα στη δεύτερη υιοθεσία.
- **εναλλαγή σκηνών και χώρων**
ανοιχτός χώρος: ευχάριστο γεγονός, προβολή εθιμικού υιοθεσίας, σε αντίθεση με τον **κλειστό χώρο** όταν διαδραματίζεται η σύγκρουση.

B1.

Ως προς τη γλώσσα, ο Βιζυηνός έχει χαρακτηριστεί «επαμφοτερίζων»: με το νου του δηλαδή και την καρδιά του είναι ένας δημοτικιστής, ενώ στην πράξη προτιμά να φορά το «υψηλό κολλάρο της καθαρεύουσας» είτε λόγω της παιδείας του, είτε λόγω του γλωσσικού κατεστημένου της εποχής του. Έτσι και στο συγκεκριμένο διήγημα κάνει μια μίξη καθαρεύουσας και δημοτικής πετυχαίνοντας να κρατήσει μια ισορροπία ανάμεσα στον καθωσπρεπισμό της καθαρεύουσας και στην αμεσότητα της δημοτικής. Συγκεκριμένα, στα αφηγηματικά μέρη όπου ακούγεται η φωνή του ώριμου αφηγητή υιοθετείται η καθαρεύουσα ως αντιπροσωπευτική της μόρφωσής του στο πλαίσιο της αληθοφάνειας των χαρακτήρων. Στους διαλόγους όμως εισάγει τη δημοτική και το θρακιώτικο ιδίωμα που αντιπροσωπεύουν τους απλούς καθημερινούς ανθρώπους της Βιζύης. Παρατηρείται όμως το φαινόμενο του «ευπρεπισμού» των λόγων των απλών ανθρώπων «ἐπί το καθαρότερο» που προσδίδει μια ιδιαίτερη γοητεία στη γλώσσα.

Παραδείγματα καθαρεύουσας:

Όλη η 1^η παράγραφος αποσπάσματος

«Αἱ οικονομικά μας δυσχέρειαι ... κατάρθωσε νά υιοθετήση» επίσης, η 4^η παράγραφος του αποσπάσματος.

ΜΕΘΟΔΙΚΟ

«Ἡ εἰσοδός του εἰς τόν οἶκον μας ... Ἐπειτα ἠρώτησε μεγαλοφώνως» ὅπως και κάθε ἄλλο τμήμα της αφήγησης (ὄριμος Βιζυηνός).

Παραδείγματα δημοτικής – Θρακιώτικων ιδιωματισμών

5^η παράγραφος απόσπασμα: λόγια του ιερέα: «Ποιός ἀπό σᾶς ... κι ἀπό τοῖς ἐδικούς της»

8^η παράγραφος απόσπασμα (2^η σελ.): «Δος το πίσου τό Κατερινιώ ... μίαν ἡμέραν τό σπίτι μας»

Παραδείγματα συνδυασμού καθομιλουμένης δημοτικής της εποχής που «ευπρεπίζεται ἐπί το καθαρότερον» σε ορισμένα σημεία:

- (11^η παράγραφος απόσπασμα (2^η σελ.))
«Καί τί φταίγει τό φτωχό σάν ἔγινεν ὅπως τό ἔπλασεν ὁ Θεός» (δημοτική)
Ἄν εἶχες μίαν ἀδελφήν ἄσχημην καί μέ ὀλίγον νοῦν θά τήν ἐβγαζες δι' αὐτό μέσα στούς δρόμους... («ευπρεπισμός»)
- (τελευταία παράγραφος αποσπάσματος)
«... τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του διά να το πλανέσω...» (δημοτική)
«Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ... καί ὁσάκις ἔκλαιγε» («ευπρεπισμός»).

B2. α. Ἐν προκειμένῳ ἡ σύντμηση τοῦ πραγματικοῦ χρόνου της διάρκειας τῶν γεγονότων επιτυγχάνεται με τήν τεχνική της «επιτάχυνσης» στο πλαίσιο της πύκνωσης που υπαγορεύει το κειμενικό εἶδος τοῦ διηγήματος.

Εἶναι αναμενόμενη και σε επίπεδο περιεχομένου μια τέτοια ἐπιλογή. Εφόσον ὁ ἀφηγητής ἀπουσιάζει για περίπου 28 χρόνια ἀπό το σπίτι του ὅταν διαδραματίζονται τα γεγονότα αναφορικά με τήν ανατροφή και τήν ἀποκατάσταση με γάμο της πρώτης υιοθετημένης κόρης. Συνεπώς, ἡ ἀπουσία τοῦ ἀφηγητή δέν του ἐπέτρεπε να ἔχει τήν πλήρη εικόνα τῶν «τεκταινόμενων». Παράλληλα, ἡ υιοθεσία εἶναι ἕνα δευτερεύον συμβάν, σε σχέση με τούς βασικούς θεματικούς ἄξονες της ἀφήγησης, που πρέπει ὡστόσο να ἀποδοθεῖ ἀκροθιγώς για να εξασφαλιστεῖ ἡ λογική ἀλληλουχία και ἡ οικονομία της ἀφήγησης.

β. «Το διήγημα ρέπει προς τήν μυθιστοριογραφίαν» σύμφωνα με τόν Κ. Παλαμά και ἐξ' αὐτοῦ προκύπτει ἡ συχνή προσφυγή σε ἀναδρομικές ἀφηγήσεις που διακόπτουν τήν ευθύγραμμη ροή τοῦ ἀφηγηματικοῦ χρόνου, προσφέροντας κάλυψη κενῶν στήν ἱστορία για τήν πληρέστερη κατανόηση τῶν γεγονότων και τῶν συμπεριφορῶν τῶν προσώπων. Μια τέτοια περίπτωση συνιστά και ἡ παρούσα ἀναδρομή, με τήν ὁποία ἡ μητέρα επιχειρηματολογεῖ για να πείσει τόν ὄριμο Γιώργο να τή στηρίξει οικονομικά και ψυχολογικά στη δεύτερη υιοθεσία. Παραβάλλει, λοιπόν, τήν ἀποψη ὅτι πραγματικός γονιός δέν εἶναι αὐτός που γεννά ἕνα παιδί ἀλλά αὐτός που το ἀνατρέφει ἢ συνδέεται συναισθηματικά μαζί του· ἄλλωστε το μεγαλεῖο τοῦ ἀνθρώπου ἀναδεικνύεται στίς δύσκολες περιστάσεις της ζωῆς και σε αὐτή τή δοκιμασία υποβάλλει ἡ μητέρα του τόν εαυτό της ζητώντας τήν ἀρωγή τοῦ Γιώργη. Τέλος, με τόν τρόπο αὐτό ὁ συγγραφέας ἐντεχνα εξασφαλίζει μια σύντομη ἐπιβράδυνση που ἐπιτείνει τήν αγωνία ἢ τή συναισθηματική μέθεξη τοῦ ἀναγνώστη, λίγο πριν τήν

ΜΕΘΟΔΙΚΟ

κορύφωση του δράματος, επιβεβαιώνοντας τον τίτλο του συγγραφέα ως «ψυχογραφικού πεζογράφου».

Γ1. Το διήγημα του Βιζυηνού ανήκει στα ηθογραφικά – νατουραλιστικά με ενσωμάτωση στοιχείων στοιχείων ψυχογραφίας. Αποδίδει ρεαλιστικά καταστάσεις και γεγονότα της κλειστής κοινωνίας της Βιζυηνός στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Από την αρχή του αποσπάσματος τονίζεται το δεδομένο της «ανομβρίας» δηλαδή μιας καταστροφικής κατάστασης για μια αγροτική περιοχή, με απόρροια την αύξηση των τιμών των τροφίμων και τη συνακόλουθη βιοποριστική αδυναμία των οικογενειών. Η κατάσταση αυτή δικαιολογεί γιατί δέχθηκε – «περίλυπη» η συγκεκριμένη οικογένεια να «παραχωρήσει» το «κοράσιό» της στη Δεσποινιά.

Η ψυχογραφική διάσταση του διηγήματος επιβεβαιώνεται και από την αντίθεση συναισθημάτων ανάμεσα στους φυσικούς και τους ανάδοχους γονείς. Συμμέτοχοι στο εκτυλισσόμενο «δράμα» δεν είναι μόνο οι γονείς που στερούνται εξ' ανάγκης το παιδί τους, αλλά και η μάνα του αφηγητή η οποία διέπεται από πανικό κατά τη μικρή διάρκεια της τελετής υιοθεσίας, μήπως προκύψει κάποια αναπάντεχη άρνηση και στερηθεί της «ευτυχίας» να μεγαλώσει μια κόρη ως υποκατάσταστο της «Αννιώς», προκειμένου να εξιλεωθεί αυτοτιμωρούμενη για την ακούσια παιδοκτονία.

Η αφηγηματική δεινότητα του Βιζυηνού αποδεικνύεται για μια ακόμη φορά, καθώς επιτυγχάνει να συμπυκνώσει αριστοτεχνικά όλο το εύρος και την ποιότητα των συναισθημάτων των εμπλεκόμενων οικογενειών, εφόσον μέσα σε μόλις τρεις γραμμές ψυχογραφεί τα πρόσωπα με μέτρο που αποφεύγει τον εύκολο μελοδραματισμό.

Δ1.

3 ομοιότητες

Δεινή κοινωνικο-οικονομική κατάσταση που εξώθει τους γονείς να εγκαταλείψουν τα παιδιά τους, στοιχείο που έρχεται σε αντίθεση με το γονεϊκό ένστικτο Ι. Κανδυλάκης («Η γριά έκαμε μορφασμόν ... τι να το κάμη και το πέταξε») – Γ. Βιζυηνός («Αι οικονομικάι μας δυσχέρειαί ... αι τιμαί των τροφίμων»).

Στοιχείο Θρησκευτικότητας υιοθεσίας. Η μητέρα του Βιζυηνού θεωρεί την υιοθεσία ως μέσω εξιλέωσης προκειμένου να απαλυνθούν οι τύψεις της και να εκλείψει ο φόβος της Θείας τιμωρίας. Αντιστοίχως στον Κ. η «κυρούλα» που προτρέπει τον «Τάσο» να αναλάβει την ανατροφή του έκθετου παιδιού, το προβάλλει ως «μεγάλο μυστήριο» εκπορευόμενο από τη «θέληση» της Αγίας Ειρήνης. Και από τα δύο κείμενα αναδύεται η αντίληψη των απλοϊκών έως και θρησκόληπτων ανθρώπων της εποχής που είχαν την πεποίθηση ότι η σχέση τους με το Θεό ήταν ανταποδοτική.

Κοινό στοιχείο αποτελεί και τα δυο βρέφη ανήκουν στο γυναικείο φύλο, γεγονός που μπορεί να συνδεθεί με την πατριαρχική δομή της κοινωνίας, εφόσον η ανατροφή ενός κοριτσιού σήμαινε περαιτέρω οικονομική επιβάρυνση της οικογένειας (θεσμός προίκας). Ωστόσο, εμφανές είναι ότι και στις δύο κοινωνίες – τόσο στην αγροτική όσο και στην αστική – παρά τις βιοτικές δυσχέρειες

ΜΕΘΟΔΙΚΟ

ανθίσταται το στοιχείο της ανθρωπιάς (Ι.Κ. «Αφού το λυπάσαι, δεν πρέπει ... που θα τύχη σαν παιδί της») (Γεώργιος Βιζυηνός «Το κακότυχο! Ανεψώνει η μήτηρ μου ... μεσ' στη στράτα»)

2 Διαφορές

Τα κείμενα διαφοροποιούνται ως προς το ότι στον Βιζυηνό η πρώτη υιοθεσία ακολουθεί το εθιμοτυπικό της εποχής και του τόπου, όπου πρωτοστατούν η θρησκευτική (ιερέας) και κοινοτική (πρωτόγερος) αρχή. Αντίθετα στον Κονδυλάκη η συμφωνία ανάληψης της φροντίδας του βρέφους γίνεται άτυπα στο πλαίσιο της εκδήλωσης φιλανθρωπίας. (Ι. Κονδυλάκης «Αν είχα τη μάννα μου ... θα τυχη σαν παιδί της») (Γ. Βιζυηνός «Ήδη αυτή η υιθέτησις ... εξενίθησαν παρ' ημίν»)

Η δεύτερη διαφορά εντοπίζεται στη στάση που τηρούν έναντι της επικείμενης υιοθεσίας οι δυο ήρωες – αγόρια. Ο ώριμος Γιώργης εκδηλώνεται ανενδοίαστα την απέχθειά του για το Κατερινιώ (2^η υιοθεσία) σκιαγραφώντας το ως ένα προβληματικό παιδί και γι' αυτό πεισματικά αρνείται να συνδράμει τη μητέρα του στην επιλογή της αυτή. Στον αντίποδα ο Τάσος, αν και ορφανός, διατίθεται να αναλάβει εξ' ολοκλήρου τη φροντίδα της έκθετης κόρης και στερούμενος ο ίδιος να παρέχει τα αναγκαία για το μέγαλωμα της Τασούλας.

(Ι. Κονδυλάκης «Καλά κυρούλα είπεν ο Τάσος ... ξεροκόμματο ψωμί ζω») (Γ. Βιζυηνός «Δος το πίσου το Κατερινιώ ... μian ημέρα το σπίτι μας»)

Επιμέλεια: Αντώνης Σαρρής, Κάτια Σούλη